

a význam každého se dnes měří výhradně měrou jeho zaneprázdněnosti a průtokem peněz jeho institucí či domácností – za život se tak platí životem samým. Všeobecné upnutí se na peníze má však jednu nepochybnou výhodu – všichni členové společnosti mají pak stejný, předem odhadnutelný, byť poněkud tristní cíl – peníze jsou jen jedny, zatímco idejí mnoho a velká příchyllost k nim může končit občanskou nebo náboženskou válkou.

Je obtížné se chápat křišťálové koule a nahlížet do budoucnosti, z povahy věci temné a neprůhledné. Pokud se nepodaří nějakým zákonem prosadit vyrovnané rozpočty, což je zcela nepravděpodobné, budou se rozpočtové schodky, ať už celounijní, nebo jednotlivých států po jejím eventuálním rozpadu, kryt zejména nabíráním úvěrů u zahraničních bank, dnes převážně v Číně. To s sebou ponese celou řadu dalších důsledků, zejména proto, že se je nepodaří nikdy splatit a povedou k politickým ústupkům, např. volnému přistěhovalectví z Dálného východu, zvláštním výsadám pro čínské firmy operující v zemi (zrcadlový obraz evropské situace v Číně koncem 19. stol.), až po cosi jako nucenou správu pomocí čínských poradců. V případě rozpadu, kdy se jednotlivé země budou třít o nohy dračího trůnu v Pekingu každá zvlášť, bude proces jistě kratší. Dá se čekat, že se poměrně brzy (u nás už

tato situace nastala) v Evropě začnou politické strany profilovat jako pročínské nebo protičínské. „Chcete si zachovat své peníze, úspory a platy? Volte Eurasijskou stranu společné prosperity!“ Peníze budou hrát v rozleptávání Evropy podobnou roli jako kdysi opium v Číně po opiových válkách – rozdíl je pouze v tom, že Číňany bylo nutné na tuto látku naučit a na vnitřní trh se násilím vlomit, my jsme si narkomanickou závislost na přílivu peněz vyvinuli sami.

Zároveň se bude Evropa pozvolna islamizovat, jak přistěhovalectvím, tak vysokou natalitou místních muslimů. K islamizaci nebude ani zapotřebí, aby někde ve východním Středozeří vznikl výbojný režim, který by dekadentní kontinent v rámci doslovně chápaného džihádu „osvobodil“. Bude zajisté stačit, když se zájemci o přesídlení budou trousit jednotlivě nebo v malých houfech jako dnes... Kdo by si chtěl s předstihem prohlédnout spořádanou a prosperující zemi s muslimskou vládou, čínskou ekonomikou a zbytky původních kmenů, nechť se vypraví do Malajsie (to je ovšem budoucnost teprve vzdálená).

Jinou variantou, i když málo pravděpodobnou, by byla izolace za Velkou evropskou zdí, která by musela prakticky odstříhnout zahraniční obchod i pohyb osob a zrušit konvertibilitu měny – to by sice vyřešilo problém nezaměstnanosti i klesa-

jící konkurenceschopnosti a pro příjmy v devizách by zde postačovala asijská turistika za bizarními památkami a obyčejí, bylo by ale po liberalismu všeho druhu. Rovněž málo pravděpodobná, ale jistě také myslitelná, může být nějaká forma izolacionismu spojená se zpolitizovaným křesťanstvím (nebo rovnou novopohanstvím?) a protěžováním bílé rasy.

Ve všem prorokování je ta potíž, že někdy lidé z přesvědčení začnou dělat něco, co je pro ně nevyhodné, třeba v případě našich obrozenců mluvit a psát česky, byť by je němčina byla vedla k zajištěné kariéře. To z principu nevylučuje „nové rozmnožování“ jako módu i jiné málo očekávatelné obraty. Také se současná atmosféra obleženosti s bezvýhodností a jistotou všeobecnou našťvaností rychle šíří, takže není žádná garance, že neožijí staré touhy po „fýrerech“ rozmanitého typu, kteří mají hotové recepty a vše jedním rázem rozseknou (to rozseknou, jen je otázka, jak). Evropa budoucnosti jistě nebude taková, jak jsme ji znali, ale nezapomeneme, že každou věc lze vidět minimálně ze dvou perspektiv – nejen všechno zlé je pro něco dobré, ale i vše dobré pro něco zlé... V dějinách říše vykvétají a zase uvadají a to vše je v řádu věcí. Je dobře, že je podzim? Je dobře, že se Evropa přehoupá přes své „klimaxové“ stadium? Přejme Evropě na její další cestě to nejlepší.

Ivo T. Budil

Lidské rasy: Teorie, imaginace a politika

V červenci 1950 byla vydána deklarace Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (UNESCO) o rase, na jejíž přípravě se podíleli antropolog Ashley Montagu, antropolog a filozof Claude Lévi-Strauss nebo sociologové Morris Ginsberg a Franklin Frazier. Autoři prohlášení se explicitně odvolávali na předválečný záměr československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka a ministra zahraničních věcí Edvarda Beneše uspořádat mezinárodní konferenci o rasové problematice, která by čelila nacistické rasistické ideologii. Podle zmíněného dokumentu UNESCO náleží všichni lidé k jednomu druhu *Homo sapiens* a genetické podobnosti mezi různými lidskými populacemi, tradičně označovanými jako rasy, jsou větší než rozdíly mezi nimi. Zmínění odborníci byli přesvědčeni, že je žádoucí nahradit termín „rasa“ pojmem „etnická skupina“ (ethnic group), přičemž zdůraznili, že mezi etnickými skupinami neexistují žádné biologicky podmíněné intelektuální rozdíly.

V desetiletích po druhé světové válce užívání pojmu rasa v antropologické komunitě výrazně pokleslo. Nezanedbatelnou roli v této marginalizaci kdysi velmi oblíbeného pojmu bezpochyby sehrály zločiny nacistického totalitarismu a boj proti diskriminaci a segregaci v různých částech světa. Pokračoval tak trend, u jehož zrodu

stál na počátku 20. stol. americký antropolog Franz Boas, zakladatel vlivné sociálně deterministické školy, který polemizoval se soudobými rasistickými tezemi Madisona Granta nebo populárním eugenickým hnutím. V této souvislosti je třeba říci, že zakladatelé české antropologie, Jindřich Matiegka, Lubor Niederle, Vojtěch

Suk nebo Jiří Malý, byli rezistentní vůči pokusům rasové ideologie. Neznamenal to naprosté zřeknutí se rasového pojmosloví v akademickém společenství, jak o tom svědčily např. publikace Evropské rasy (The races of Europe, 1939) nebo Původ ras (The origin of races, 1962) od Carletona Stevensa Coona, prezidenta Americké asociace fyzických antropologů (American Association of Physical Anthropologists). C. S. Coon rozlišil pět základních ras (kavkazoidní, mongoloidní, kongoidní, kapoidní a australoidní) a byl přesvědčen, že u nich proběhl proces hominizace v různé době. Úrovně *H. sapiens* dosáhli jako první příslušníci kavkazoidní a mongoloidní rasy, představitelé kongoidního, kapoidního a australoidního plemene teprve později. Značnou pozornost vzbudila kniha Rasa a rozum (Race and reason, 1961) od Carletona Putnama, jenž dokonce tvrdil, že vědci nesdílející „mýtus“ rasové rovnosti trpí diskriminací. Přesto se většina antropologů od rasového paradigmatu definitivně odvrátila. Evoluční biologové Richard Lewontin a Stephen Jay Gould označili v televizním pořadu v r. 2003 existenci ras za „iluzi“.

Proč však v minulosti dosáhla výše zmíněná „iluze“ takového ohlasu, který přesáhl hranice antropologických věd? O tom, že rasa představuje klíč k pochopení vývoje lidstva, byli přesvědčeni britští ministři představení Benjamin Disraeli nebo Winston Churchill. Skotský anatom a chirurg působící v Edinburghu Robert Knox napsal v r. 1850, že „rasa neboli dědičný původ jsou vším; dává člověku jeho cejch“. Proslulý rakouský filozof Ludwig Wittgenstein, který na počátku první světové války propadl hluboké

1 Klasifikace základních lidských ras podle Johanna Friedricha Blumenbacha z r. 1779. Podle německého lékaře a antropologa se etiopský a mongolský rasový typ vyvinul degenerací z původního kavkazského plemene, zatímco malajská a americká rasa vznikla opětovným mísením s kavkazskými populacemi.

melancholii a pesimismu, si 25. října 1914 poznamenal: „Dnes, více než jindy, cítím příšerný smutek ze situace, do níž se dostala naše germánská rasa. Anglická rasa, která je nejlepší na světě, nemůže prohrát. My však prohrát můžeme a prohrajeme, když ne v tomto roce, tak v příštím. Myšlenka na to, že naše rasa bude poražena, na mě těžce dopadá, protože jsem skrz naskrz Němcem.“ Jakmile se rasový výklad dějin prosadil mezi západními vzdělanci, ukázalo se, že ho lze flexibilně použít při výkladu v zásadě jakéhokoli historického střetu v minulosti.

Antičtí, středověcí a většina raně novověkých autorů byli přesvědčeni, že povaha lidského těla je podmíněna čistě vlivem klimatu a přírodního prostředí. Somatické rozdíly mezi lidmi samozřejmě zaznamenali, ale neodvozovali od nich žádné zásadní sociální nebo politické důsledky. Pokud byl někdo tmavý Etiopan nebo světlý Hyperborejec, vyplývalo to podle zmíněného environmentalismu, odvozeného od Hippokratova učení, pouze z nahodilých a pomíjivých klimatických vlivů. V obdobném intelektuálním prostředí nebyl prostor pro vznik rasové ideologie v moderním smyslu.

V 18. stol. Evropané zjistili, že velké migrace, přesuny lidských populací mezi kontinenty i různými klimatickými pásy nemají zásadní dopad na vzhled a fyzické a mentální dispozice lidí. Tradiční environmentalismus byl zpochybněn. Lidské tělo začalo být považováno za rezistentní a stabilní entitu, která vzdoruje přírodním vlivům a jejíž povaha přímo ovlivňuje historické osudy příslušné populace. V tomto smyslu napsal v r. 1787, krátce před Francouzskou revolucí francouzský orientalista a cestovatel Constantin Volney, že evropské a asijské národy mají své dějiny vepsány ve svých tvářích.

Následně v závěru 18. stol. se dostaly díky rozvoji a rostoucí autoritě přírodních věd do módy rasové klasifikace lidstva. První známé členění zveřejnil koncem 17. stol. François Bernier, francouzský

lékař, který působil mnoho let v Indii na dvoře Velkých Mughalů. Největší proslulosti ale dosáhl Johann Friedrich Blumenbach, jehož klasifikace lidských ras z r. 1775, zahrnující rasu kavkazskou, mongolskou, etiopskou, malajskou a americkou, se s jistými modifikacemi používala do 20. stol. Inspirovala ho Buffonova teorie degenerace, kterou použil při výkladu zrodu jednotlivých ras z prvotní kavkazské rasy obývající především Evropu a Blízký východ. J. F. Blumenbach byl jedním z průkopníků typologického přístupu, jenž byl charakteristický pro fyzickou antropologii 19. a první poloviny 20. stol.

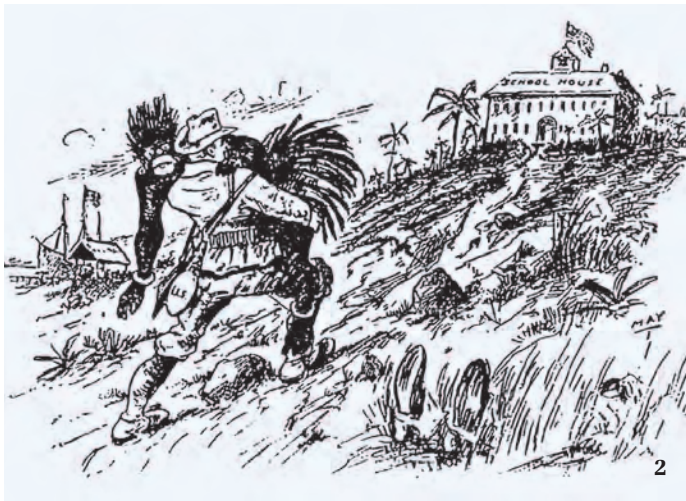
Intelektuální přitažlivost rasového myšlení spočívala ve skutečnosti, že kategorie rasy byla chápána jako velmi efektivní nástroj pro pochopení lidských dějin, které byly ve stále větší míře pokládány za pokračování všeobecného přírodního procesu. Rasa byla vnímána jako koncept sjednocující přírodu a společnost v jeden organický celek. Mobilizace lidových mas v průběhu Francouzské revoluce a napoleonských válek roznětila kolektivní emoce, které se projevovaly prostřednictvím metafor krve, násilí a patriotismu. Autorita přírodních věd a duch osvícenství a sekularizace podpořily přenos biologických metafor do společenských a historických věd. Rasa byla na začátku 19. stol. považována rovněž za ekonomickou kategorii. Po zahájení průmyslové revoluce, kdy došlo k rozvoji vědy a technologie, se ukázalo, že ne všechny světové populace reagují na nástup a výzvy modernity se stejnou vstřícností. Např. francouzská kolonie Saint Domingue, dnešní Haiti, byla před r. 1789 nejbohatší kolonií světa. Třetina evropské spotřeby kávy a cukru pocházela z jejích plantáží, na kterých pracovalo půl milionu černých otroků, výrazná část francouzského zahraničního obchodu se realizovala prostřednictvím Saint Domingue. V přístavech této kolonie kotvilo více lodí než v Marseille a místní export převyšoval tehdejší vývoz Spojených států amerických. Zhroucení koloniálního systému během Francouzské revoluce (1791), vyhnání bělochů a vyhlášení nezávislého státu Haiti bývalými africkými otroky v r. 1804 vedlo k totálnímu ekonomickému kolapsu a politickému chaosu, z nichž se tato dnes nejchudší země západní polokoule nikdy nevzpamatovala. Obdobným vývojem prošla Libérie zřízená r. 1822 (a jako nezávislá republika vyhlášená r. 1847) pro bývalé afroamerické otroky.

Zmíněné zkušenosti přesvědčily mnohé Evropany, že dědičné rasové dispozice podmiňují ekonomickou prosperitu, nebo naopak hospodářskou stagnaci různých světových regionů.

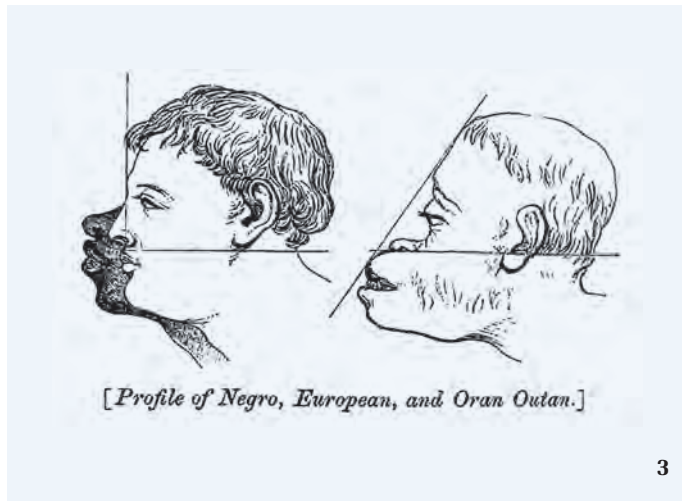
Soustava rasové hierarchie tak, jak se vytvořila v prvních desetiletích 19. stol., reprezentovala globální metaforu světa, který zrodila západní koloniální expanze. Nápadná nerovnoměrnost světového ekonomického vývoje, bohatství v dynamických městech Anglosasů, stagnace v obchodních střediskách Středozeří, Orientu a Latinské Ameriky a prehistorická zaostalost v nitru Afriky představovaly obdobně jako výsledky válečných konfliktů silný argument ve prospěch zásadní odlišnosti v rasových dispozicích, výhodách rasové čistoty a zhubnosti rasového mísení. Rasa se stala privilegovaným nástrojem poznání a pochopení dramatických změn probíhajících ve světě na počátku moderního věku.

Důležitý podnět k rozvoji rasového myšlení na Západě přinesla orientální studia, především indologie. První britský generální guvernér v Kalkatě Warren Hastings otevřel po r. 1770 Evropanům přístup k sanskrtu. Zrodila se svěbytná indologická škola, jejíž čelní představitel William Jones vystoupil r. 1786 s tezí o příbuznosti evropských a indických jazyků, které vytvářejí jednotnou lingvistickou skupinu, pro niž se začalo používat označení indoevropská nebo také árijská rodina. Někteří představitelé kalkatské školy dospěli k závěru, že jejich poznatky o hinduismu a starobudé indické kultuře umožní uskutěnit duchovní obrodu nábožensky vyprahlého materialistického Západu. Francouzský literát Edgar Quinet hovořil v této souvislosti o tzv. orientální renesanci. Zmíněný orientalista a nejvyšší soudce v Kalkatě W. Jones, jehož socha je vystavena v katedrále sv. Pavla v Londýně, ztělesňoval tento pokus o synkrezi hinduistické a křesťanské tradice. V britském politickém životě a především ve vedení Východoindické společnosti nicméně počátkem 19. stol. převládli stoupenci utilitarismu a evangelikalismu – Jeremy Bentham, William Wilberforce nebo James Mill, kteří odmítli kulturní podněty přicházející z Orientu.

Jeden z představitelů kalkatské školy Alexander Hamilton využil v r. 1802 amienského příměří ve válce s Napoleonem a odjel do Paříže studovat orientální rukopisy. Ve francouzském hlavním městě začal

2

3

vyučovat sanskrt, který tehdy ovládal jako pravděpodobně jediná osoba na evropském kontinentě. Mezi zájemci byli i mladí představitelé německého romantismu, např. August Wilhelm Schlegel nebo jeho bratr Friedrich Schlegel, autor knihy *O jazyce a moudrosti Indů* (Über die Sprache und Weisheit der Indier) z r. 1808, které idea orientální renesance silně oslovila. Dospěli k názoru, že jejich vlasti je souzeno sehrát úlohu Orientu Západu, z něhož vzejde žádoucí obroda. Právě zde začíná proces postupné symbolické identifikace Germánů a Árijců, která sehraje tak osudnou úlohu v německých dějinách. Zrodila se árijská ideologie představující učení o prehistorické kolonizaci Evropy válečnickými a aristokratickými nomády, nositeli vyšších rasových kvalit.

V první polovině 19. stol. se formovalo rasové myšlení na základě souběhu Blumenbachovy rasové klasifikace a orientálních věd, k nimž musíme připojit rovněž kraniometrii – antropologickou metodu měření lebečních parametrů, která definitivně vyčlenila rasu z původního lingvistického kontextu. Rasa již nebyla chápána jako jazyková jednotka, ale stala se biologickou kategorií. Přesto se nedá říci, že by v prvních desetiletích 19. stol. došlo v Evropě k opravdovému rozmachu rasového myšlení. Byl to nadále spíše okrajový intelektuální směr bez výraznějších představitelů. Výjimkou se stal zejména francouzský socialista a Saint-Simonův žák Victor Courtet, který ve své knize z r. 1838 předvídal celoevropské rasové hnutí, které každé rase opět přidělí místo, jež jí náleží v hierarchii bytí na základě vrozených schopností a kvalit: „Tvrdím, že krize v Evropě neustane, dokud rozličné společnosti nebudou reorganizovány tak, aby odrážely přirozenou nerovnost nebo více či méně patrné rasové rozdíly. Nenavrhuji nic, co by snižovalo lidskou důstojnost, ale hlásám pouze pravdu, kterou prověřily anály všech národů světa.“

Druhou výjimkou byl britský politik a budoucí konzervativní ministerský předseda Benjamin Disraeli, rovněž poměrně úspěšný literát. Během svého života vydal 11 románů, v nichž ukázal jako jeden z prvních, že rasový původ, v jeho případě židovský, může být zdrojem kolektivní pýchy a historických aspirací. Ve svých nejvýznamnějších románech, trilogii Coningsby, Sybil a Tancred, které uveřejnil

ve 40. letech 19. stol., předložil Disraeli rasový výklad dějin založený na židovské rasové nadřazenosti. V románu Coningsby z r. 1844 poznamenal: „Je faktem, že nemůžete zničit čistou rasu kavkazského ustrojení. To je fyziologická danost, jednoduchý přírodní zákon, který překvapoval egyptské a asyrské panovníky, římské císaře a křesťanské inkvizitory. Žádné trestní právo, žádné fyzické mučení nemůže způsobit pohlcení vyšší rasy nižší nebo její zničení. Smíšené perzekvující rasy zaniknou, čisté perzekvované rasy zůstanou. V tomto okamžiku, navzdory staletím a tisíciletím útlaku, židovská mysl silně ovlivňuje evropské záležitosti. Nemluvíme o zákonech, jimiž se stále řídíte, literatuře, která uspokojuje vaši mysl, ale o živoucím židovském intelektu. V Evropě nikdy nespátříte velké intelektuální hnutí, na němž by Židé neměli rozhodující podíl. První jezuité byli Židé, tajemná ruská diplomacie, která tak znepokojuje Západ, je organizována a řízena především Židy, ona mohutná revoluce, která se nyní připravuje v Německu, jež bude ve skutečnosti druhou a mnohem větší reformací a o níž zatím v Anglii víme tak málo, se zcela rozvíjí pod záštitou Židů, kteří obsadili téměř všechna místa univerzitních profesorů.“ Disraeli zdůraznil, že pokrok a reakce jsou pouhými slovy sloužícími k mystifikaci milionů. Neznamenaají nic, jde o fráze, nikoli fakta. Historické změny lze vysvětlit především rasovým složením, rozkladem a rozvojem. Jeho díla zahájila v Evropě imaginaci rasovou revoluci, to znamená, že stála na počátku procesu, během něhož se Evropané naučili myslet rasově.

První válka v západních dějinách, která byla chápána účastníky jako rasový střet, byl konflikt mezi Spojenými státy americkými a Mexikem probíhající v letech 1846–48. V ní podle dobových pozorovatelů zvítězila čistá anglosaská rasa nad upadající a degenerovanou rasou mesticů (Horsman 1981, Mayer 1848). Za rozhodující období v intelektuálních dějinách Západu, během něhož se rozšířila rasová ideologie, která posléze vyústila do nacistického rasového totalitarismu, lze pokládat 50. léta 19. stol. Tehdy se zrodil nový intelektuální svět, jenž biologizoval západní pohled na dějiny a tím je ztotožnil s přírodním procesem. Byla to možná částečná reakce na výsledky revolučního

2 „Břímě bílého muže“ v americké karikatuře z počátku 20. stol.

3 Porovnání prognatismu Afričana, Evropana a orangutana podle nizozemského anatoma Petra Campera (1722–89)

4 Arthur Gobineau (1816–82), nejvlivnější autor píšící o rasové problematice v 19. stol.

5 Benjamin Disraeli (1804–81), britský státník a literát, který ve svých románech propagoval rasový výklad lidských dějin.

6 Rasová variabilita lidstva podle dobového antropologického atlasu. J. F. Blumenbach, *De Generis Humani Varietate Nativa* (Göttingen 1795)

r. 1848, kdy liberálně nacionální směry utrpěly porážku a v evropském politickém myšlení se prosadil důraz na hierarchii, fatalismus a historické síly, které se vymykají přímé lidské kontrole.

V r. 1850 uveřejnil skotský chirurg a anatom Robert Knox pod názvem *Lidské rasy* (Human races: A philosophical enquiry into influence of race over the destinies of nations) soubor přednášek, v nichž označil rasy za hlavní protagonisty historického vývoje a rasovou válku za přirozený důsledek jejich interakce. Rozlišil tři hlavní evropské rasy: saskou, vyznačující se nejvyšší svobodomyšlností, keltskou, která je nejbojovnější, a slovanskou, údajně nadanou nejvyšší inteligencí. Tyto tři rasy pravděpodobně svedou zápas nad světem. Sasové se zmocní Ameriky, Keltové Afriky a Slované Asie, přičemž o Čínu a Japonsko se utkají Sasové se Slovany. Francouzský diplomat a literát Arthur Gobineau vydal v letech 1853–55 *Pojednání o nerovnosti lidských ras* (Essai sur l'inégalité des races humaines), ve kterém vyzdvihl mimořádnou historickou úlohu árijské rasy. Ernest Renan tvrdil v *Obecných dějinách a srovnávacím systému semitských jazyků* (Histoire générale et système comparé des langues sémitiques) z r. 1855, že Indoevropané čili Árijci jsou rasově nadřazení Semitům, a v únoru 1862 označil ve veřejné přednášce křesťanství za semitský monoteismus, který je nepřátelský vědě a duchu evropské civilizace. Rakouský orientalista Adolf Wahrmund, jenž ovlivnil Adolfa Hitlera, převzal Renanův pohled na vztah Semitů a Árijců ve své studii *Zákon nomádství a dnešní židovské panství* (Das Gesetz der Nomadentums und die heutige Juden Herrschaft)

z r. 1887. Již zmíněný B. Disraeli vytužil destruktivní a nehumánní potenciál rozštěpení a vzájemného antagonismu Árijců a Semitů. Vyzýval ke smíru mezi oběma odnožemi kavkazské rasy. Zdůraznil, že jsou stejné krve a původu, ale opustili svou domovinu, aby se vydali opačným směrem. Po staletích se setkali v podobě Řeků a Židů, spojili svou moudrost a vědění a vytvořili západní civilizaci. Bylo však již pozdě. Pět let po Disraeliho smrti vydal francouzský novinář Edouard Drumont knihu Židovská Francie (*La France juive*), která označila za největší problém Francie a Evropy osudové rozštěpení na Árijce a Semity. V době Dreyfusovy aféry se toto tvrzení stalo politickým programem.

V r. 1859 vydal Charles Darwin dílo *O původu druhů* (*On the origin of species*). Myšlenka, že aplikace teorie přírodního výběru na lidskou společnost by měla vést k jejímu zdokonalení a uzdravení, a to i za cenu politováníhodné, ale nutné eliminace slabých, postižených a méněcenných, vyústila do sociálního darwinismu. Toto učení, s nímž měl Darwin jen málo společného, otevřelo cestu nejen ospravedlnění ovládnutí tzv. nižších mimoevropských ras, ale i pro eugenické programy rasového zušlechtění v rámci západní civilizace.

Clémence-Auguste Royerová opatřila svůj francouzský překlad *O původu druhů* z r. 1863 obsáhlou předmluvou, ve které nepřímo obvinila Darwina z nedostatku odvahy domyslet důsledky své teorie na lidskou společnost. V r. 1870 pak vydala vlastní studii *Původ člověka a společnosti* (*Origine de l'homme et des sociétés*). Budoucnost Evropy viděla ve vzestupu nové válečnické a dobyvatelské kasty, skutečné obrozené aristokracie, ztělesňující árijské ctnosti. Francouzská revoluce, která odstranila anachronickou a parazitující aristokracii, již neplní její tradiční úlohu, jí k tomu měla otevřít cestu.

Přelom 19. a 20. stol. byl ve znamení působení řady výrazných rasových myslitelů, více či méně ovlivněných sociálním darwinismem, Georgese Vachera de Lapouge ve Francii, Houstona Stewarta Chamberlaina a Ernsta Haeckela v Německu, nebo Madisona Granta ve Spojených státech amerických, jehož knihu *Odcházení*

velké rasy (*Passing of the great race*, 1916) obdivoval Hitler. Darwinův bratranec Francis Galton, autor knihy *Dědičný génius* (*Hereditary genius*, 1869), se stal zakladatelem mezinárodně vlivného eugenického hnutí usilujícího o prosazení zákonodárství na podporu biologické kvality populace. K hnutí se přihlásily přední osobnosti dobového vědeckého, politického a kulturního života prakticky bez ohledu na politické zaměření, např. spisovatel Herbert George Wells, dramatik George Bernard Shaw, fyzik Alexander Graham Bell, známý novinář Henry Louis Men-

cken nebo Winston Churchill, který byl zvolen viceprezidentem Prvního mezinárodního eugenického kongresu konaného v Londýně (1912). W. Churchill jako ministr vnitra navrhol, aby 120 tisíc britských slabomyslných bylo izolováno do „vzdálené kolonie“. Později stál v čele britské eugenické společnosti (*Eugenics Education Society*) Darwinův syn Leonard. Největšího rozmachu dosáhlo eugenické hnutí vedené Charlesem Benedictem Davenportem v USA, kde se rovněž zrodilo nejrozsáhlejší eugenické zákonodárství, které později přímo inspirovalo legislativu v nacistickém Německu.

Navzdory rozšíření a vlivu rasové ideologie, sociálního darwinismu a eugenického hnutí v životě západní společnosti na počátku 20. stol. je pravděpodobné, že jako jiná extremistická hnutí by se neprosadily v míře, jakou známe např. z nacistického rasového totalitarismu, pokud by nedošlo ke zhroucení nebo diskreditaci tradičního politického řádu. Politický kolaps západní civilizace v létě 1914 poskytl nečekanou příležitost k realizaci těchto vizí.

Byl to rozvoj evoluční biologie, genetiky a nové antropologické metodologie, který od 50. a 60. let 20. stol. definitivně zpochybnil základy teorie, na nichž byla v 19. stol. vybudována rasová ideologie a imaginace.

Seznam citované a doporučené literatury je uveden na webové stránce *Živy*.

